

Nadir İslam oğlu İsmayilov,
Bakı Dövlət Universitetinin Sənəd menecmenti kafedrasının müdürü,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
nadir_ismayil56@mail.ru

**“HEYDƏR ƏLİYEV. ELEKTRON SƏNƏDLƏR TOPLUSU”
ADLI ELEKTRON İNFORMASIYA RESURSU:
STRUKTURU VƏ AXTARIŞ İMKANLARI HAQQINDA**

Xülasə: *Məruzədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Prezident Kitabxanasının hazırladığı “Heydər Əliyev. Elektron sənədlər toplusu” adlı elektron informasiya resursunun quruluşu təhlil edilmişdir.*

Açar sözlər: *Heydər Əliyev, sənəd-informasiya resursu, elektron sənəd toplusu.*

Hər bir xalqın tarixində görkəmli şəxsiyyətlərin rolu danılmazdır. Azərbaycan xalqının çoxəsrlik tarixində xüsusi missiyası olan şəxsiyyətlərdən biri də ümummilli lider Heydər Əliyevdir. Heydər Əliyev Azərbaycan dövlətçiliyinin inkişafında və xalqımızın taleyinin düzgün istiqamətləndirilməsində misilsiz xidmətlər göstərmişdir. Məhz bu səbəbdən Heydər Əliyev irsi daima öyrənilir. Respublikamıza rəhbərlik etdiyi ilk zamanlardan başlayaraq indiyədək bu görkəmli dövlət xadiminin həyatı və fəaliyyətini özündə əks etdirən müxtəlif növlü zəngin sənəd-informasiya mənbələri formalaşmışdır. Bu mənbələri toplamaq, təsnifləşdirmək, biblioqrafiyalaşdırmaq, optimal strukturlaşdırılmış resurs halına salaraq idarə etmək, təbliğ etmək və tələbəçilərin istifadəsinə vermək kitabxanaların mühüm vəzifəsidir. Kitabxanaşünaslar, biblioqrafiyaşünaslar və sənədşünaslar isə həmin resursların xüsusiyyətini, yaradılma, strukturlaşdırma və idarəsinin təşkili məsələsini nəzəri cəhətdən araşdırmalı və bu işlərin təkmilləşdirilməsi barədə tövsiyələr verməlidirlər. Məlumdur ki, indiyədək ümummilli lider Heydər Əliyevlə bağlı belə sənəd-informasiya resursları içərisində ən əhatəli və mükəmməl resurslardan biri də Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Prezident Kitabxanasının hazırladığı və mütəmadi olaraq yenilənən “Heydər Əliyev. Elektron Sənədlər toplusu” adlı elektron informasiya resursudur. Bu elektron sənədlər toplusu ümummilli liderin həyat və fəaliyyəti ilə bağlı demək olar ki, bütün nəşr edilmiş mənbələri, onun nitqlərini, çıxışlarını, müsahibələrini əks etdirən dərcləri tam şəkildə əhatə edir. Həm geniş oxucu kütləsi, həm də tədqiqatçılar üçün nəzərdə tutulmuş bu zəngin elektron sənəd toplusu aşağıdakı struktura

malikdir: 1. Ümummilli lider; 2. Xronologiya (1923-2003); 3. Sənədlər; 4. Xarici siyasət fəaliyyəti (1993-2003); 5. Elektron kitabxana; 6. Biblioqrafiya; 7. Fotoqalereya.

Hər bir bölmə ayrı-ayrılıqda altbölmələrə, fəsilərə və xronoloji ardıcılıqlarla düzülmüş struktur vahidlərinə bölünmüşdür. Toplunun I bölməsində Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyəti, rəhbərlik vəzifəsini icra etdiyi müddətdə gördüyü işlər, layiq görüldüyü fəxri adlar və mükafatlar barədə ətraflı məlumat verilmişdir. I bölmədə görkəmli şəxsiyyətlə bağlı 7 altbölmədə onun bioqrafiyası, rəhbərlik fəaliyyətinin dörd dövrünü əhatə edən icmal xarakterli məqalələr, aldığı təltiflər, iqtibaslar, İlham Əliyevin və məşhurların onun haqqında fikirləri və xatirəsinin əbədiləşdirilməsi ilə bağlı görülmüş tədbirlərlə bağlı sənədlər öz əksini tapmışdır.

II bölmə 1993-cü ildən 2003-cü ilə qədər H.Əliyevin həyat və fəaliyyətinin beş əsas mərhələsini əhatə edən hadisələri əks etdirən xronoloji siyahılardan ibarətdir.

Elektron toplunun III bölməsi ümummilli liderin fəaliyyətinin müxtəlif dövrlərində etdiyi nitqlərin, çıxışların, söhbətlərin, məruzələrin, bəyanatların, verdiyi müsahibələrin və təbriklərin mətnlərindən ibarətdir. Burada da material dövrlər üzrə xronoloji ardıcılıqla təqdim edilir. Belə ki, bu bölmədə daxil edilmiş sənədlər üç dövr üzrə qruplaşdırılmışdır: Birinci dövr 1969-1982-ci, ikinci dövr 1989-1993-cü və üçüncü dövr 1993-2003-cü illəri əhatə edir ki, sonuncu dövrə dair material ayrıca olaraq illər üzrə qruplaşdırılmışdır.

Görkəmli siyasi xadimin siyasi fəaliyyətinin öyrənilməsində “Xarici siyasət fəaliyyəti (1993-2003)” adlı bölmə də xeyli zəngin mənbədir. Bu bölmə özü də iki altbölmədən ibarətdir. Birinci altbölmədə H.Əliyevin rəhbərlik etdiyi illərdə Azərbaycanda və dünyada xarici siyasi fəaliyyət məzmunlu keçirdiyi bütün görüşləri, qəbulları barədə qısa xronoloji məlumatlar ardıcıl şəkildə düzülmüşdür. “Rəsmi sənədlərin biblioqrafiyası” adlı ikinci altbölmədə isə həmin dövrdə H.Əliyevin xarici siyasət fəaliyyəti ilə bağlı ayrıca olaraq imzaladağı qanunlar, fərmanlar və sərəncamlar kimi rəsmi sənədlərin biblioqrafik təsvirləri yenə də xronoloji ardıcılıqla təqdim edilir.

Elektron toplunun təqdim edilən materialın həcminə görə ən böyük bölməsi “Elektron kitabxana” adlanır. Onun “Müstəqilliyimiz əbədidir” adlı altbölməsi 46 cildli sənəd külliyyatınının elektron versiyasından ibarət bölmədir. Həmin çoxcildli nəşrin 1-45-ci cildləri çıxışların, nitqlərin, bəyanatların, məktubların, müsahibələrin tam mətnindən, 46-cı cild isə “Qeydlər” adlansa da, bu, mahiyyətə çoxcildliyin mətnində rast gəlinən şəxs və coğrafi adların yardımçı göstəricilərindən ibarətdir. Qeyd edək ki, 2013-cü ildə AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanası tərəfindən tərtib edilərək “Şərq-Qərb” nəşriyyatı tərəfindən həmin

çoxcildliyin təkibini digər aspektlərdən açan yardımçı göstəricisi nəşr edilmişdir. ““Heydər Əliyev. Müstəqilliyimiz əbədidir” çoxcildliyin elmi-biblioqrafik göstəricisi: II cild” adlanan 712 səhifəlik bu vəsait müstəqillik dövründə Azərbaycanda nəşr edilmiş bu qəbildən olan mühüm əsər hesab edilə bilər. Lakin ki, bu vəsait nəşr tərtibatı, cild sıralaması baxımdan 46 cildlik külliyyatın növbəti, 47-ci cildi kimi yox, müstəqil formada nəşr edilmişdir və onun tam mətni, kitabxananın serverində “Elektron kitablar” bölməsində yerləşdirilmişdir. Bu nəşrdə külliyyatın tərkibini açan mövzu, adlar və coğrafi göstəricilər verilmişdir.

Bölmənin “E-kitablar” adlı altbölməsində kitabxananın fondunda saxlanan və ümummilli liderə həsr edilmiş çox hissəsi Azərbaycan dilində, daha sonra rus, ingilis və digər dillərdə nəşr edilmiş kitabların elektron versiyası verilmişdir. Kitabların altbölmə daxilində düzülməsini əks-xronologiya prinsipində aparılmışdır. Yəni, əvvəlcə son nəşr edilmiş, ardınca isə daha erkən nəşr edilmiş kitablar təqdim edilir. Burada hər bir kitabın üz qabığının vizual təsviri və biblioqrafik təsvirin ayrı-ayrı elementləri verilmişdir ki, sonuncu informasiyanın standartı uyğun biblioqrafik təsvir şəklində verilməsi daha məqsəda uyğun olardı. “E-məqalələr” adlı ikinci altbölmədə isə H.Əliyevə həsr edilmiş məqalələrin elektron versiyaları istifadəçilərə təqdim edilir. Göründüyü kimi, bu altbölmədəki materiallar ancaq 2004-cü il və sonrakı dövrləri əhatə edir. Ümid etmək olar ki, kitabxananın əməkdaşları gələcəkdə burdakı materialların xronoloji əhatəsini daha erkən zamanlara doğru genişləndirəcəklər.

Elektron toplusunun “Biblioqrafiya” bölməsində kitabxana tərəfindən yeni tərtib edilən “Heydər Əliyev-100” adlı elektron biblioqrafik göstərici yerləşdirilmişdir. Göstəricidə öncə Azərbaycan Respublikasında 2023-cü ilin “Heydər Əliyev İli” elan edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamının mətni öz əksini tapmışdır. Dünya dövlətlərinin başçılarının, görkəmli ictimai-siyasi xadimlərin Heydər Əliyev haqqında seçilmiş fikirləri ayrıca təqdim edilir. Biblioqrafik göstəricidə Ümummilli Liderin həyat və fəaliyyətinin xronikası ayrı-ayrı dövrlər üzrə xronoloji ardıcılıqla əks etdirilir. Heydər Əliyevin Azərbaycan, rus və digər xarici dillərdə “Əsərləri”nin biblioqrafiyası müvafiq bölmədə yerləşdirilmişdir. Heydər Əliyev haqqında kitabların və dövrü mətbuatda dərc edilmiş məqalələrin biblioqrafik təsvirləri müxtəlif dillərdə qruplaşdırılmışdır. Heydər Əliyevin zəngin irsinin araşdırılması nəticəsində müdafiə olunmuş dissertasiyaların avtoreferatlarının Azərbaycan və xarici dillərdə biblioqrafik təsviri ayrıca təqdim edilmişdir. Azərbaycan və rus dillərində kitab müəlliflərinin köməkçi göstəricisi də tərtib edilmişdir.

Sonuncu “Fotoqalereya” bölməsi 2 altbölmədən – Fotoalbom və Fotosənəd altbölmələrindən ibarətdir ki, burada da Ulu öndərin 1923-1969, 1969-1982, 1982-1987, 1990-1993, 1993-2003-cü illərə aid olan fotosəkilləri və rəsmi sənədlərin fotosəkilləri yer almışdır.

Topluya kitabxananın preslib.az və heydaraliyev.preslib.az saytlarından daxil olmaq mümkündür.

Ədəbiyyat

1. Heydər Əliyev: Elektron sənədlər toplusu.

URL: <https://heydaraliyev.preslib.az/>

"Heydar Aliyev. Electronic documents collection" electronic information resource: about its structure and search capabilities

Summary: *The structure of the electronic information resource "Heydar Aliyev. Electronic documents collection" prepared by the Presidential Library of the Affairs Department of the President of the Republic of Azerbaijan was analyzed in the report.*

Key words: *Heydar Aliyev, document-information resource, electronic document collection.*

Электронно-информационный ресурс под названием «Гейдар Алиев. Сборник электронных документов»: о его структуре и поисковых возможностях

Резюме: *В статье проанализирована структура электронно-информационного ресурса под названием «Гейдар Алиев. Сборник электронных документов», подготовленного Президентской Библиотекой Управления делами Президента Азербайджанской Республики.*

Ключевые слова: *Гейдар Алиев, документально-информационный ресурс, сборник электронных документов.*